

CRÍTICA

La nostàlgia

ANDREU COMILA

POESIA

Jaroslav Seifert, *Els galls, els morts i l'amor de les dones*. Traducció de Jaume Creus. EDICIONS LA GUINEU. Barcelona, 2005

Al'inici de les seves memòries, *Toda la belleza del mundo* (Seix Barral), Jaroslav Seifert (Praga, 1901-1986) explica que va descobrir la passió amorosa en un cementiri. Va descobrir, com diu ell, "la passió humana" a través de la visió del bes de dos enamorats que s'havien refugiat entre les tombes. Aleshores, ja volia ser poeta i aquesta imatge tan colpidora per a un nen va marcar indubtablement la trajectòria del que seria el premi Nobel de literatura del 1984. Una línia artística força heterogènia –de l'avantguarda al clasicisme– d'un autor que va viure per a la poesia i que, com bé indica el títol escollit pel seu traductor català Jaume Creus per a aquesta extensa antologia (*Els galls, els morts i l'amor de les dones*), va fer de l'amor i la mort un tot inseparable, malgrat la dissonància aparent entre aquests dos substantius. La imatge de dos enamorats al cementiri ens els fa compatibles.

Seifert és un poeta dels sentits, que va començar cantant al proletariat en una Txecoslovàquia que acabava d'independitzar-se (1918) i va acabar els seus dies sense poder anar a Estocolm a recollir el Nobel. Enmig de tot, com un fil que travessa els seus poemes de totes les èpoques, hi trobarem sempre la nostàlgia dels temps passats, d'aquell cementiri jueu del seu barri, de les tertúlies de cafè, dels amics, de les dones que ha conegut, de la primavera, dels racons perduts de la seva estimada Praga... A les seves memòries, el poeta deixa clar que les vivències de la infantesa i primera joventut van determinar tota la seva obra posterior, ja que d'aquella època li va quedar "la malenconia i el desig de solitud, però també l'alegria d'estar enmig de la gent, la curiositat, l'arbitrarietat i també una certa dosi de despreocupació" que l'ajuda quan es troba malament.

Però Seifert no és un poeta de la negativitat. La seva obra, tot i els temes que tracta, és un cant a la vida, a l'erotisme, a les dones. Però conscient de la seva

finitud i dels riscos que pren. "Que potser es pot ballar al cementiri / entre la vida, entre la mort?", es pregunta al jove *Vell camp de batalla* (*El rossinyol canta malament*, 1926) en una clara reminiscència d'aquell record de la infantesa. Ell mateix es respon amb una altra pregunta: "Per què no, per què no, ballarina meva, / en terra de bojos?". Aquí el poeta ja ens ofereix una primera visió del que és Europa i s'avança als esdeveniments posteriors que convertiran, certament, el continent en un fossar. Més endavant, però, hi col·locarà una nena que mira enllà dels filats com floreixen les dents de lleó "com si res" (*La petita Hendele, Concert a l'illa*, 1965).

Seifert és en bona mesura el vessant popular de la poesia txeca del segle XX. Per molts –i per ell mateix–, el millor va ser Vladimír Holan, a qui tots els poemes de l'època van acabar donant la raó en abandonar les avantguardes i abocar-se a allò que Clara Janés –la traductora de Holan al castellà– anomena "l'expressió del ser". No debades tots dos representen les cares d'una mateixa moneda. Van ser apartats de la vida pública i després recuperats d'amagatotis. Parlen dels mateixos temes, tot i que des de punts de punts vista oposats. Holan, però, va optar finalment per l'ostracisme i una poesia més obscura. El seu company generacional diu d'ell que li va mostrar què és la mort.

LA FIGURA DELS GALLS

És curiosa, no obstant, la predilecció que tots dos tenen per la figura dels galls, sempre lligant-los a la imatge anunciadora del Nou Testament. Tant en l'un com en l'altre són els ambaixadors de la mort, figures que representen la traïció, els que desafien l'home, els buscars. En Holan tenen un aspecte més dramàtic (passen revista als vius), mentre que en Seifert presenten una faç més carnavalesca.

Els dos poetes, alhora, expressen una total desconfiança envers l'home i uns dubtes fundats sobre la civilització, com bé exposa Monika Zgustová en el pròleg d'aquest *Els galls, els morts i l'amor de les dones*. I per raons òbvies lligades al seu temps: van patir dos totalitarismes, cosa que va marcar particularment la vida de Holan. Seifert, per la seva banda, va salvar-se en l'últim moment de ser afusellat pels nazis a les acaballes de la Se-

JAROSLAV SEIFERT VA GUANYAR EL NOBEL EL 1984

gona Guerra Mundial durant la insurrecció de Praga. "L'infern, el coneixem, és pertot arreu / i camina sobre dues cames", escriu a *Només una vegada...* (*La fosa de les campanes*, 1967). Tot seguit, però, es demana on és el paradís i acaba afirmant que potser es troba en un somriure. Holan no arriba mai a aquesta conclusió, incapaç de trobar una sortida al dolor. La diferència bàsica és que mentre aquest es pren la mort com un esdeveniment davant del qual no es pot fer res i intenta conviure amb ella, l'altre l'assumeix amb un cert toc d'ironia i és capaç de jugar-hi a fet i amagar.

El Nobel txec és un amant dels petits detalls que omplen la vida de cada persona. Això és el que li permet tirar endavant. "Encegat per l'amor / he anat fent ten-

El poeta txec Jaroslav Seifert és un amant dels petits detalls que omplen la vida de cada persona

tines per la vida / ensopegant en una flor perduda / o en el graó d'una catedral", confessa a *Si dieu que els versos també són cant...* (*La fosa de les campanes*), un dels seus primers testaments literaris. Afirmar que la funció del poeta és destriar les coses destinades a durar i portar la literatura fins a l'extrem. Al poema *Al pintor Vladimír Komárek* (*El paraigua de Picadilly*, 1979) ho explica de manera prou clara: "Igual que el pescador extreu dels peixos vius / els ous translúcids, / jo arrenco de les coses, potser per força, / les seves llàgrimes. / I això és el poema".

La precisió i la clarividència metafòrica són els altres grans trets que converteixen Seifert en un poeta imprescindible. De fet, fa el que el poeta nord-americà Robert Frost –i Gabriel Ferrater– considera l'objectiu de qualsevol poeta: "Convertir la metàfora en la totalitat del pensament". En les composicions de l'autor txec hi trobem desenes d'imatges esplèndides. Molts cops en són diverses en un mateix poema, com en la *Cançó de les deixalles* (*Concert a l'illa*), en què per presentar-nos la nostàlgia que sent pel passat ens diu que li queden "sospirs a la solapa" i

"unes poques paraules / que rodolen en un racó / com les deixalles / que el vent ha empès". O com a *El pes de la terra* (*El cometa Halley*, 1967), en què per expressar la vilesa del seu temps ens diu que ha parat l'orella a terra i ha sentit plorar l'aigua, que no volia pujar fins al món dels homes. O com a *Cançó a l'intermedi* (*Ser poeta*, 1983), en què ens vol acostar la seva recerca a les palpentes rere l'amor, "com aquell que ha perdut la vista / i per les branques dels pomers / cerca la rodonesa dels fruits".

CONSTRUIR UN INDRET

Seifert, realment, del que sentia nostàlgia era d'un indret que no havia trepitjat mai i que havia intentat construir dins seu, lluny de "l'endimoniada gàbia que és Bohèmia" (*Homenatge a Vladimír Holan, Ser poeta*). Als poemes *Paradis perdut* i *El paraigua de Picadilly* (*El paraigua de Picadilly*) ens dona un parell de pistes. Al primer, a través del record de sa mare quan llegia la Bíblia, es peneix de no haver actuat quan el Tercer Reich aniquilava el petit paradís cultural que els jueus havien creat a Europa central –"el seu Déu enutjat / mirava enllà dels filats / sense moure ni un dit", constata– i palesa, repassant el significat del nom de les dones de l'Antic Testament, que l'únic que els resta d'aquella època és una flor, la rosa. A *El paraigua de Picadilly*, també pensant en l'amor i en les dones, admet que viu en un món que només existeix en la corba del seu paraigua. I reconeix que tota la vida ha buscat un paradís que algun cop va fer acte de presència i del qual sols ha trobat rastres "als llavis d'una dona / i en la curvatura d'una pell fina, / tèbia i humida d'amor".

L'amargor de Seifert anirà creixent així que envelleix, sobretot després del desastre que significà la Segona Guerra Mundial. Sent que encara li queda massa per viure. I intenta compensar la pèrdua de forces amb la recuperació de petits fragments del seu discórrer pels carrers de Praga i del món. Sentirà nostàlgia, fins i tot, del que no arribarà a veure i del que pocs podrem percebre mai: la llibertat. Tot, amb un cert bri d'esperança que encarnarà en el seu subjecte predilecte: les dones. Elles, pensa Seifert, potser podran recuperar aquell paradís de sensacions que només ha conegut amagat sota una tela negra, tensada per tots els costats.